

„קליינע מענמשעלעך“ בפולין ובארץ

עוד פליאה שקשה לעמוד על טיבה: שלושה ישראלים — הקריין אליהו גולדנברג ושחקני „הבימה“ ש. רודנסקי וס. סגל — יצאו (בשליחות? מטעם מי?) לפולין ובצקלונם סיפורי שלום עליכם על טהרת היידיש (פרט לקטע אחד עברי). מה הטעם לשליחות משולשת זו? אילו יצאו השלושה לברית המועצות, דרך משל, היינו מסוגלים לרדת לעומקה של הפעולה התרבותית הנועזת; שם צמאים מיליונים למלה יהודית. ואילו בפולין? היהודים — נעור יכתבם — ובמדינה זו עודף של יידיש בתיאטרון, בעתונות ובספרות. אילו הביאה השלישיה סיפורים מחיי ישראל החדשה — אז אפשר היה להצדיק את הנסיעה. ברם, שלום עליכם לפולין? כלום לא הכניסו תבן לעפריים?

מסתבר, כי לא התכנית כשלעצמה קסמה לאחרוני היהודים בפולין ולא היידיש הישראלית ערבה לאזנם (הקטע שזכה לתשואות יתר היה דווקא זה שהושמע בתרגום עברי); היתה התרגשות שאינה תלויה בהומור השלום-עליכמי, הזילו דמעות החורגות מן החוויות האמנותיות והשלישיה חזרה כולה מנושקת, שופעת נצחון. לכאורה, סבורים היינו כי בזה נסתיים תפקידה של הקבוצה המאלפת ועליה להתפרק ולחזור לסדר יומה הישראלי. אולם ההגיון הפאראדוקסאלי של מציאותנו חרץ אחרת. מתברר, כי רק עתה החלה פעולתה הענפה של השלישיה המשגשגת (בינתיים הוחלף רודנסקי בשרגא פרידמן), המופיעה בערים ובכפרים ואין קץ להתמוגגות ההמונים. השחקנים מרגישים עצמם מרוממים ומפונקים, כמעט כמו בפולין. הסבורים אתם, כי הקהל מורכב מעולים חדשים, דוברי יידיש? חלילה. האולמות מלאים ותיקים ובני ותיקים, „השומעים יידיש וצוחקים עברית“ (לפי הגדרתו של ד״ר גן). המוני המונים גומאים בלהיטות את ה„יידיש העסיסית“ וסופגים את הקללות הריחניות המחזירות אותנו אל חיק הגלות — הדשדוש בביצות עיירה ומריטת נוצות.

ההמונים מתמוגגים, אף שהחומר המוגש לקוי בתכלית; הוקראו פיליטונים קלושים, שאינם מן העידית של שלום עליכם, ורק כשרונם של השחקנים השכיל להעלות יש מאין. הושקעה עבודת פרך למופת בבימוי ובביצוע. לא מעט טרחו, כנראה, שחקנינו הצעירים במאמציהם לסגל לעצמם את היידיש הורה בפיהם. וטרחו לא בכדי. הקהל שטוף התמוגגות כמעט מאורגנת.

בגולה הפולנית לא התרגשו היהודים ממריבת התאומים ה„מאיר“ לעך והשניאור'לעך, שירשו מקום אחד בלבד בבית הכנסת ושנאתם העבירה אותם על דעתם, ורק אמצאתו ההומאנית-פאציפיסטית של הרב, שוויטר על מקומו ומסרו לשני האחים, השכינה את השלום. יש להניח כי לא לכך ציפו בגולה מן האורחים הישראליים. יהודי פולין לא ראו לפניהם אלא את נציגי ארץ ישראל החדשה ונתמלאו געגועים עתיקי יומין. ואילו בקרב הקהל הישראלי מורגשת פעולה הפוכה; השפה ה„עסיסית“ וההווי הישן מעוררים בו נהיות גלותיות. אנו נמצאים למדים, כי מסע הנצחון של השלישיה ה„פולנית“ בארץ ממלא תפקיד אנטישיראלי מובהק, אף שהשחקנים עצמם לא התכוונו לכך.

הארץ שטופת יידישיזאציה אֶמוֹצִינָאלִית. מפלגות לאומיות ומוסדות תרבות שונים בודים היתרים להעלאת קרנה של יידיש בארץ. ביפו קיים מועדון לעולים (דומני שגם כאן מנצלים את שמו של שלום עליכם). יעודו של המועדון דנן „להפיץ את התרבות היידיש בקרב העולים החדשים“. אבסורדים כגון אלה שורצים בארץ למכביר. כל אורח הדוגל ביידיש זוכה להערצה מדינית כמעט. דומה שאפילו איציק מאנגר לא היה זוכה להתמוגגות המלפפת אותו, אילו היה נזקק לעברית ולא ליידיש.

רק סומא וחרש אינו חש, כי השפה השוקעת ונשכחת בתפוצות ומנסה להשליך עגנה בחופי הארץ מכשילה את קליטתם הרוחנית של העולים. התיאטרונים היידיים המשגשגים מדלדלים את הבמות העבריות הקיימות בנס. אנו עדים לתחזורת גלותית ההולכת ומתעצמת לקול צעות מתמוגגים. ואם אנו נאלצים להתיר תופעות של התנכרות בקרב אורחים ועולים — כלום יש להצדיק גם את האבסורד המוזיק בחסד מרצה של שלישיה ישראלית ברוכת כשרון?